

Ἄντι-πατερικὴ ἢ συμμετοχὴ τοῦ πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου
στὴν Θρονικὴ Ἑορτὴ τῆς Παπικῆς Ρώμης

Ὁ Διάλογος τῆς ἀγάπης*

Α΄.

Ἡ κυκλοφορία
τοῦ «νομίσματος» τῆς ἀγάπης

Ο πατριάρχης Ἀθιναγόρας, ἐγκαινιάζων τὸν «διάλογον τῆς ἀγάπης» διὰ τῆς συναντήσεώς του μετὰ τοῦ πάπα Παύλου ΣΤ΄, ἅμα τῇ ἐπανάδῳ του ἐκ τῶν ἀγίων Τόπων, ἐδήλωσε πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ ἡμερησίου τύπου:

«Τὸ γεγονὸς εἶναι μέγα καὶ ἱστορικόν. Ἐχω ἤρεμον τὴν συνειδησίμ μου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὁρθοδοξία σημαίνει ἐλευθερίαν καὶ οἱ ἐλεύθεροι προχωροῦν, βαδίζουν χωρὶς νὰ προδίδου τὴν πίστιν των καὶ τὰ ἰδανικά των. Οἱ περιχαρακωμένοι φοβοῦνται. Δὲν πιστεύου εἰς τὴν δύναμιν τῆς πίστεως. Ἡμεῖς δὲν φοβούμεθα, διότι πιστεύομεν καὶ γνωρίζομεν νὰ πιστεύωμεν. Τὰ δόγματα εἶναι ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας, ὁ πλοῦτος της, διὰ τοῦτο τὸν κρατοῦμεν εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως μᾶς ἐμποδίζει νὰ κόψωμεν ἓνα κοινὸν νόμισμα μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν: «Τὸ νόμισμα τῆς ἀγάπης»¹.

Ἐνωρίτερον ὁ πατριάρχης Ἀθιναγόρας εἶχε δηλώσει: «Ὁ αἰὼν τοῦ δόγματος παρῆλθε»².

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης διὰ τῶν δηλώσεών του δίδει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι πρῶτος ἔκοψε τὸ νόμισμα τῆς ἀγάπης καὶ ὅτι εἰς τὸ πρόσφατον καὶ τὸ ἀπώτερον παρελθὸν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία κατεῖχε μὲν τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς πίστεως, δὲν ἔθετεν ὅμως εἰς κυκλοφορίαν τὸ νόμισμα τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους χριστιανούς.

Εἶναι εὐκόλον νὰ ἐμφανίζεταί τις πρωτοπόρος τῆς ἀγάπης καὶ νὰ προκαλῆ ψευδεῖς ἐντυπώσεις εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος πάντοτε συγκινεῖται ἐκ τοῦ κηρύγματος τῆς ἀγάπης.

Ἡ πατριαρχικὴ ὅμως δήλωσις ἀποτελεῖ ἀδικίαν κατὰ τῶν ἀοιδίμων μεγάλων Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκλείσαν τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐγνώριζον νὰ πιστεύουν καὶ νὰ διαποτίζουν πάσας τὰς ἐνεργείας των πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους διὰ τοῦ πνεύματος τῆς καινῆς ἐντολῆς τοῦ Εὐαγγελίου.

Δὲν ἠγάπων, λοιπόν, τοὺς ἑτεροδόξους οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι, ὅταν κατὰ τὴν Θεϊαν Λειτουργίαν ἀπηθύνοντο πρὸς τὸν Κύριον καὶ παρεκάλουν: *«Τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανημένους ἐπανάγαγε καὶ σύναψον τῇ Ἁγίᾳ Σου Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ.»*³

Ἐπειτα, εἶναι ἀπορίας ἄξιον, πῶς ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κηρύττει τὴν ἀφοβίαν εἰς τὰ θέματα τῆς πίστεως, ὅταν γνωρίζῃ, ὅτι ἡ πίστις πάντων κινδυνεύει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐκ μέρους τῶν ποικίλων πολεμίων τῆς Ὁρθοδοξίας!

Ὁ Κύριος ἐδεήθη, ἵνα μὴ ἐκλίπη ἡ πίστις τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (Λουκ. κβ' 32) ὁ ἀπόστολος Παῦλος, τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, ἐφοβεῖτο καὶ τὴν ἰδικήν του ἔκπτωσιν, ὅταν διεκήρυττεν: *«Ἐπιπείθω μοι τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι»* (Α' Κορινθ. θ' 27) ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν προεῖπεν, ὅτι ἐκινδύνευον περὶ τὴν πίστιν ἀκόμη καὶ ἀφωσιωμένοι μαθηταὶ του, ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι: *«Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν»* (Πράξ. κ' 30) πρὸς τὸν πεποιθότα εἰς τὴν πίστιν του ὁ θεῖος Παῦλος ἔγραψε: *«Σὺ τῇ πίστει ἔστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ»* (Ρωμ. ια' 20).

Ἡ Ἁγία Γραφὴ διδάσκει τὸν φόβον ὡς πρὸς τὴν πίστιν, ἐνῶ ὁ πατριάρχης Ἀθηναγόρας οἰκτεῖρει τοὺς φοβουμένους καὶ διασαλπίζει τὴν ἀφοβίαν του: *«Οἱ περιχαρακωμένοι φοβοῦνται. Δὲν πιστεύουν εἰς τὴν δύναμιν τῆς πίστεως. Ἡμεῖς δὲν φοβοῦμεθα, διότι πιστεύομεν καὶ γνωρίζομεν νὰ πιστεύωμεν».*

Ἡμεῖς δὲν φοβούμεθα τοὺς ἀγωνιστάς, οἱ ὅποιοι ἐνώπιον τοῦ ἀντιπάλου λαμβάνουν μέτρα ἀσφαλείας καὶ ἐμφανίζονται «περιχαρακωμένοι», φοβούμεθα ὅμως τοὺς μένοντας ἔξω τῶν χαρακωμάτων καὶ ἀψηφοῦντας τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιβουλήν τοῦ ἐχθροῦ.

Οὐδεὶς διαφωνεῖ ὡς πρὸς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ «*νομίσματος τῆς ἀγάπης*», ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐμφανίζεται τοῦτο ὡς νεόκοπον, νὰ συνοδεύεται δὲ πάντοτε ὑπὸ τῆς εὐρείας κυκλοφορίας τοῦ νομίσματος τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως.

Εἶναι λίαν ἐπικίνδυνον νὰ κυκλοφορῇ μόνον τὸ νόμισμα τῆς ἀγάπης εἰς τὰς σχέσεις μας πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους καὶ νὰ παραμένῃ κεκλεισμένον εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τὸ ἀτίμητον νόμισμα τῆς πίστεως τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων. Μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίσματος τῆς ἀληθοῦς χριστιανικῆς πίστεως εἶναι δυνατὸν νὰ κοπῇ γνήσιον νόμισμα ἀγάπης.

Ἐὰν πιστεύωμεν τὴν βασικὴν αὐτὴν ἀλήθειαν, τότε πρέπει εὐκαίρως ἀκαίρως νὰ ἐργαζώμεθα ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν τῶν πλανωμένων ἑτεροδόξων, διότι ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι ἀδύνατον «*νὰ κόψωμεν ἕνα κοινὸν νόμισμα μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν*»: «*τὸ νόμισμα τῆς ἀγάπης*», ὅταν ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι προσφέρωμεν πίστιν, χρυσὸν ἄπεφθον (γνήσιον), οἱ δὲ ρωμαιοκαθολικοὶ ἐμφανίζουν νόθον πίστιν, ἀδόκιμον χρυσόν, περιέχοντα πολλὰ ἀγενῆ μέταλλα.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὡσάκις ἀνοίγει διάλογον μετὰ τοῦ πάπα ὡς ἐκπρόσωπος τῆς ὅλης Ὁρθοδοξίας, ἔχει ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ θέτῃ εἰς κυκλοφορίαν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καὶ τὰ δύο νομίσματα, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης.

Θὰ ἡδυνάμεθα μάλιστα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ Ἀθηναγόρας ἔπρεπε ἤδη πρὸ πολλοῦ νὰ εἶχε μεταβληθῇ εἰς οἰκουμενικὴν σάλπιγγα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀντὶ νὰ κρατῇ εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τὸ νόμισμα τῆς πίστεως, διότι τότε καὶ μόνον τὸ νόμισμα τῆς ἀγάπης του θὰ ἦτο γνήσιον καὶ δὲν θὰ ἐδημιούργει οὐδὲν ἀπολύτως ἐρωτηματικὸν εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν συνείδησιν.

Ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας, σχολιάζων τὴν πατριαρχικὴν θεωρίαν περὶ χρυσοῦ νομίσματος τῆς ἀγάπης, γράφει:

«Αἱ ρηταὶ ἐντολαί, τὰς ὁποίας ἔλαβον παρὰ τοῦ Διδασκάλου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦσαν νὰ καταχώσουν τὸ τάλαντον τῆς ἀληθείας, ἀλλ' "ὁ ἤκουσαν εἰς τὸ οὖς νὰ κηρύξωσιν ἐπὶ τῶν δωματίων", οὐδὲ ἠθέλησεν Ἐκεῖνος τὴν Ἐκκλησίαν Του πρωτίστως νομισματοκοπεῖον ἀγάπης, ἀλλὰ στῦλον καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας καὶ

ἀποτελουμένην ἀπὸ τούς πιστεύοντας καὶ βαπτιζομένους εἰς τὸ ὄνομά Του. “Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται”, εἶπε... Φαντασθῆτε εἰς τὰ δῖπτυχα τῆς Θείας Λειτουργίας καὶ εἰς τὴν ἐκφώνησιν “ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν...” τὴν φράσιν “καὶ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας”, ἀντικαθισταμένην διὰ τῆς φράσεως “ὀρθοτομοῦντα χρυσαῖ νομίσματα ἀγάπης καὶ κατακλείοντα εἰς ἀσφαλῆ θησαυροφυλάκια τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας”»⁴!!

Ἄς μὴ λησμονῶμεν, ὅτι ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ἡ ἀγάπη δὲν ἀποτελεῖ νοσηρὸν συναίσθημα, ἐπιβουλευόμενον τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἀλλὰ τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τῆς ὀρθῆς πίστεως τοῦ Εὐαγγελίου.

Μὲ τὴν πατριαρχικὴν δήλωσιν περὶ χρυσοῦ νομίσματος τῆς ἀγάπης καὶ μὲ τὴν δήλωσιν, ὅτι «*ὁ αἰὼν τοῦ δόγματος παρήλθεν*», ἤρχισεν ὁ διάλογος τῆς ἀγάπης κυρίως ἀπὸ τοῦ 1964 καὶ ἐντεῦθεν.

Ὁ τρόπος ὅμως μετὰ τοῦ ὁποῖου ἤρχισεν ὁ διάλογος τῆς ἀγάπης μεταξὺ τοῦ Φαναρίου καὶ τοῦ Βατικανοῦ ἐδημιούργησε μεγάλα ἐκκλησιαστικὰ καὶ θεολογικὰ προβλήματα εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἦδη, ἀποτελεῖ τραγικὴν πραγματικότητα, ὅτι ὁ διάλογος, ὅπως ἤρχισε καὶ ὅπως διεξάγεται ὑπὸ τῶν δύο προκαθημένων Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, κατέστη σημεῖον ἀντιλεγόμενον.

Καὶ μόνον τὸ γεγονός, ὅτι ὁ διάλογος τῆς ἀγάπης προκαλεῖ ἐρωτηματικὰ καὶ ποικίλας ἐπικρίσεις, μαρτυρεῖ, ὅτι παρεξέκλινε τῆς ὀρθῆς γραμμῆς.

Ὅσοι κρίνουν τὸν διάλογον, ὑπὸ τὸ κράτος ἐφημέρων συγκινήσεων καὶ παροδικῶν ἐνθουσιασμῶν, εἶναι ὑπεραισιδόδοξοι· ὅσοι ὅμως τὸν κρίνουν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, θὰ ἠῦχοντο μυριάκις νὰ μὴν εἶχε κἄν ἀρχίσει ὁ νόθος διάλογος τῆς ἀγάπης, ὁ θέτων καθημερινῶς εἰς κίνδυνον τὴν ὅλην Ὁρθοδοξίαν.

Ταῦτα λέγομεν ὡς πρὸς τὸν νόθον διάλογον τῆς ἀγάπης, διότι ὁ ἀληθὴς διάλογος τῆς ἀγάπης εἶναι ὅ,τι ὠραῖον καὶ ἅγιον καὶ ὑψηλόν. Εἶναι ὄντως ἀδύνατον νὰ διεξαχθῇ θεολογικὸς διάλογος εἰς ἄνετον ἀτμόσφαιραν, νὰ ἀποβῇ γόνιμος καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ ἱερὸν αἶτημα τῆς ἐνώσεως, ἐὰν δὲν βασίζεται εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ κυριαρχῇ μεταξὺ τῶν συνδιαλεγόμενων.

Τὸ πνεῦμα τοῦ φανατισμοῦ καὶ τοῦ μίσους εἶναι πάντῃ ἀλλότριον πρὸς τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος συνιστᾷ μῖσος πρὸς τὴν πλάνην, ἀγάπην δὲ πρὸς τὸν πλανώμενον:

*«Μισεῖν μὲν, οὐκ ἐκείνους δέ, ἀλλὰ τὸ δόγμα, οὐ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὴν πονηρὰν πράξιν, τὴν διεφθαρμένην γνώμην... Ἄν γὰρ μισήσης, πῶς ἐπιστρέψης ραδίως τὸν πλανώμενον ; »*⁵.

Τὸ ἄπλετον φῶς τῆς ὀρθοδόξου πατερικῆς Παραδόσεως καθορίζει σαφῶς τὴν ἀποστολὴν τοῦ διαλόγου τῆς ἀγάπης. Κατὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὀρθόδοξος πίστις οὐδέποτε θυσιάζεται εἰς ἓνα κακῶς νοούμενον διάλογον τῆς ἀγάπης. Οὐδέποτε ἐμπλέκεται τὸ ἱερὸν ὄνομα τῆς ἀγάπης, τῆς βασιλίδος τῶν ἀρετῶν, ὅταν τίθεται εἰς κίνδυνον ὁ ἀτίμητος θησαυρὸς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως.

Ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὁ κατακοσμήσας, ὅσον οὐδεὶς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Κων/πόλεως, ἀνεδείχθη ὁ κατ' ἐξοχὴν κήρυξ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Ὅταν ὅμως ἐκινδύνευεν ἡ «εὐσέβεια», ἡ ὀρθὴ περὶ τὰ δόγματα πίστις, δὲν παρεσύρετο ὑπὸ τοῦ ψευδοῦς φιλειρηνισμοῦ ἔναντι τῶν παραχαρακτῶν τῆς Ὁρθοδοξίας:

*«Εἴ τις δόγμα ἔχει διεστραμμένον, λέγει, φεῦγε αὐτὸν καὶ παραίτησαι, μὴ πείθου, μὴ μόνον ἂν ἄνθρωπος ᾖ, ἀλλὰ καὶ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ κατιῶν»*⁶.

Κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, πᾶσα «συμφωνία» ἢ «εἰρήνη» ἢ «ἀγάπη» ἢ «ἔνωσις» εἰς βάρος τῆς ἀληθείας ἀποτελεῖ προδοσίαν τῆς ἀληθείας:

*«Εἴ που τὴν εὐσέβειαν παραβλαπτομένην ἴδοις, μὴ προτίμα τὴν ὁμόνοιαν τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἴστασο γενναίως ἕως θανάτου... τὴν ἀλήθειαν μηδαμοῦ προδίδούς»*⁷.

Ἐπὶ τὸν φόβον, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀγάπης, νὰ ὑπεισέλθῃ τὸ νόθον δόγμα, καθ' ὃν τρόπον καὶ τὸ δηλητήριον προσφέρεται μετὰ μέλιτος εἰς τὸ ἀνύποπτον θῦμα. Προσέχετε, λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, «ἵνα μηδὲν νόθον δόγμα τῷ τῆς ἀγάπης προσχήματι παραδέχησθε»⁸.

Ὁ ἱερὸς Πατὴρ μάλιστα συνιστᾷ τὸν φόβον ἔναντι τῶν πλανωμένων: «Δέος μὴ τις παραφθαρῇ ὑπὸ τῆς τῶν αἰρετικῶν ἀγάπης»⁹.

Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ G. Florovsky, ὅτι «ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ μόνον κατὰ τρόπον ἀνοικτὸν καὶ κατ' εὐθείαν, οὐχὶ δὲ μετὰ ὑποχωρήσεων, συμφωνιῶν, προσαρμογῶν καὶ συμβιβασμῶν»¹⁰.

(*) Ἀρχιμανδρίτου Σπυρίδωνος Σπ. Μπιλάλη, Ὁρθοδοξία καὶ Παπισμός, τ. Β΄, σελ. 339-343, ἐκδ. «Ὁρθόδοξος Τύπος», Ἀθήναι 1969.

1. Ἐφημερ. «Ἔθνος», 18.1.1964. Ἴδὲ καὶ Π. Γρηγορίου, Χρονικὸν συναντήσεως Πάπα Παύλου ΣΤ΄ καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου Α΄, σελ. 53 καὶ 54, Ἀθήναι, 1964.

2. Ἐφημερ. «Ἀκρόπολις», 29.6.1963. Ἴδὲ καὶ Μεθοδίου, Μητροπολίτου πρώην Κερκύρας, Ἐπιστολιμαία Ἐκφρασις... Ἀπαντητικὴ εἰς γράμμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου, σελ. 16, Κέρκυρα, 1963.

3. Εὐχὴ τῆς Θείας Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

4. Παρὰ ἔφημερ. «Ὁρθόδοξω Τύπῳ», Ἀριθ. 73, σελ. 4, Μάρτιος, 1967.

5. Ἰω. Χρυσοστόμου, Εἰς Α΄ Κορινθ. Ὅμιλ. 33, 4-5, PG 61, 282.

6. Ἰω. Χρυσοστόμου, Εἰς Γαλάτ. Ὅμιλ. I, 7-8, PG 61, 625.

7. Ἰω. Χρυσοστόμου, Εἰς Ρωμ. Ὅμιλ. 22, 2, PG 60, 611.

8. Ἰω. Χρυσοστόμου, Εἰς Φιλιπ. Ὅμιλ. 2, 1, PG 62, 191.

9. Ἰω. Χρυσοστόμου, Εἰς Φιλιπ. Ὅμιλ. 2, 1, PG 62, 191.

10. Παρὰ Ἀθανασίῳ Μ. Γιέβτιτς, Ἱερομον., Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ ἀποστόλου Παύλου, κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, σελ. 182, ὑπόσημ. 200, Ἀθήναι, 1967.